



## Critiques, Editing, and Epistemology of Testimony\*\*

Seyyed Mohsen Eslami<sup>1</sup>✉

1. Assistant Professor Department of Philosophy, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran, E-mail: [s.eslami@modares.ac.ir](mailto:s.eslami@modares.ac.ir)

### Article Info

**Article Type:**  
Research Article

**Article History:**

**Received:**  
18, June, 2023

**In Revised Form:**  
31, August, 2023

**Accepted:**  
20, January, 2024

**Published Online:**  
10, March, 2024

**Keywords:**

### Abstract

The relationship between the author and the authored text is important from various aspects. Parts of the ethics of research and writing dealing with plagiarism and ghostwriting may be seen as about this very issue. I argue that, along with this, that editing may distort the relationship between the author and the authored text and put the readers in a problematic epistemic situation. In this regard, I appeal to the debates over epistemology of testimony. There are at least two general views about trust in others' testimony: that we need positive reasons or evidence to trust, or that it suffices if there are no negative ones against the trust. It turns out that either way, to trust critical book reviews (and similar forms of writing) we need reasons or evidence for and against to trust the author. And as long as editing may eliminate such evidence, it weakens our epistemic situation as we become unable to take an epistemically proper stance toward the author. In the end, an objection is addressed. One might say that the same worry applies to all sorts of texts, and thus editing becomes basically wrong – not only in the case of short critical writings. In response, I argue that this is not necessarily the case since such forms of writing have specific features. Meanwhile, it seems true that considerations about epistemology of testimony can lead to further questions about editing in general.

Editing; Epistemology of Testimony, Book Critique, Ethics of Writing, Research Ethics.

**\*\*It is a promotional scientific article**

Cite this Article: Eslami, S. M., (2023-2024). Critiques, Editing, and Epistemology of Testimony: FALSAFEH, No. 2, Vol. 21, Autumn-Winter-2023 -2024- Serial No. 41, (1-14).DOI:10.22059/JOP.2023.360991.1006784



Publisher: University of Tehran Press.

## **1. Introduction**

Testimony is central to our knowledge of the world and how we manage our epistemic life. In a variety of ways, people tell us about things and we learn via their sayings. This is also the same about texts we read. However, not all texts are the same in this regard. For example, it may be the case that in mathematical papers we are presented with the proofs themselves and there is less role for testimony to play, as compared with papers drawing on gathered data unavailable in the paper itself. In the latter case, we need to consider the author and publisher to see how much trust we can put in them. This is to suggest that at times the epistemic situation of the reader may be better or worse. If we don't know the author's education or affiliation or where the paper is published, we have a harder time in making up our minds about the text.

Drawing on this background, I argue that some forms of "editing" (which vary from cases of simple copyediting to more engaged ways of editing) may worsen the epistemic situation of the reader. Therefore, there is something wrong with those forms of editing, epistemically speaking.

## **2. Testimony and Knowledge**

Contemporary epistemology considers testimony an important source of knowledge, or at least a main option to be considered and discussed. There are, however, different views about why testimony matters. The two main views are reductionism and non-reductionism. This is not a comprehensive picture and there are middle-ground options as well. Be that as it way, since here we need a general picture of testimony, I don't get into details about it here. It is enough to get a sense of the two main camps of view. (Here I follow Lackey, 2006: 442-438 and Nagel, 2014: Ch. 6.)

One group argues that we need reasons to trust testimony. I can follow a passerby's testimony about an address if I have reasons to trust. It is not that we can trust testimony by default, but we need reasons. This is reductionism. The view may be developed in different ways. For example, we may need reasons to trust testimony in general, or we may need reasons to trust this or that testimony.

Reductionism is contested. Proponents argue that without reasons to trust we would be gullible. To avoid this, we must ask for reasons. Opponents, on the other hand, argue that it would not be easy or at times possible to provide reasons for trusting testimony since it would rely on testimony – thus, the circularity problem.

For our purpose, it is enough to note how testimony plays a role in our knowledge and how we can think about it in each case. Nothing in the following depends on a specific view about the epistemology of testimony, but it would be compatible with either view one takes on the matter.

## **3. Trusting the Critique**

Critical writing is in some ways different from normal writing. The best type exemplifying "critical writing" is critical book review. Of course, as long as other forms of writing resemble the main features of this genre, then the arguments of this paper apply to them. (More on this comes later.)

The main point about critical writings in question is that they are rather short and they don't have their subject included in them. A critical book review is supposed to be rather short. Plus, it is about something else that cannot be summarized completely and fully in the review itself. Compare it with a book-length discussion where the author has space to provide evidence more generously and fully.

This is why we need to trust the critique to learn from critical writings. The author has a more important role here. In a book, we can also consider the evidence of many kinds. Still, we need some degree of trust even in the case of books. However, when reading a critical book review, we have much less without first trusting the author. It matters where the judgments come from.

Relevantly, now that we have less evidence in the text, we may also consider that kind of consideration that may matter less in, say, books. For example, we may pay more attention to the style of writing of a book critique to have an idea about the social and political perspective of the critique to better make sense of what goes on in the text in general.

**4. Some Roles “editors” Play**

Here I don't need to take a stance on what is to edit and what are the legitimate roles an editor can play or must play. I merely mention some cases. We can argue that these cases can contribute to the question of the legitimate role of editors, not otherwise.

**4.1. Suggested Translations**

Consider a book critique of a translation. The critique points to some sentences, quotes the published translation, and then suggests a better translation for it. Suppose that the editor of the text attempts to improve the suggested translation, and is successful. Now, we readers have a better text in front of us. However, here is the problem. Drawing on the good suggested translations we may evaluate the critique very well and trust the text. Now we rely on not only the specific critiques discussed but also general judgements of the critique in the text. We may be misled in all this. Perhaps the raw text by this critique, without such improving edits, leads us to be even suspicious of the critique and thus not trust the general judgments of the text. In such cases, the editor is worsening our epistemic situation.

**4.2. Linguistic Leaning**

One way editors work is by making different texts rather similar and unified. They apply a unified style. This is what we may well expect in, say, an encyclopedia. However, consider this kind of edit in book reviews. From the style of writing, we can learn the political and social leanings of the critique. These matter when we want to evaluate general judgments of critiques. For example, a book critique may be very positive, very negative, or moderate on a book on the history of early Islam. Note how important it may be to know whether the critique writes in a way that uses a lot of Arabic terms, avoids them strictly, or takes no specific position on this.

**4.3. Competency of the Critique**

Consider a simple case: a critique evaluates the prose of a book very negatively. Now, it matters for us to know whether the critique has a good sense of prose. It may be the case that the critique writes poorly, but that such problems in the texts are edited and improved through the editing process. Now we lose some evidence important to how much trust is appropriate in the general judgments of the text.

**5. Editing Other Forms of Writing**

An objection against what is proposed may be that this worry about editing is not limited to critical writing and extends to all forms of writing. However, this is an absurd consequence. Thus, there must be something wrong with the proposal in the first place.

In response, I argue that, first, we can limit the scope of discussion to a specific form of writing, as noted. Second, I am open to considering the more general worry. Perhaps we need to consider the epistemic aspect of editing more broadly, even if it leads to a revisionary view. Be that as it may, it is not the aim of this paper to do so.

**6. Conclusion**

It is argued that there are ways that some ways of editing critical writings make the epistemic situations of the reader worse. I defend this claim drawing on general ideas from the epistemology of testimony. This is a limited claim, in need of further exploration of its implications both about the practice of editing in this specific domain as well as other forms of writing.

## نقد، ویرایش و معرفت‌شناسی گواهی\*

سید محسن اسلامی<sup>۱</sup>

[s.eslami@modares.ac.ir](mailto:s.eslami@modares.ac.ir)

۱. نویسنده مسئول، استادیار گروه فلسفه، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه:

### اطلاعات مقاله

### چکیده

نوع مقاله:

علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۳/۲۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۶/۰۹

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۹/۳۰

تاریخ انتشار:

۱۴۰۲/۱۲/۲۰

واژه‌های کلیدی:

ویرایش، معرفت‌شناسی گواهی، نقد کتاب، اخلاق نگارش، اخلاق پژوهش.

رابطه مؤلف با تألیف از جهات مختلف حائز اهمیت است. بخشی از اخلاق پژوهش و نگارش که شامل بررسی انتحال یا سایه‌نویسی می‌شود، ناظر به همین موضوع است. استدلال می‌کنم که همسو با این ایده، ویرایش نیز ممکن است رابطه مؤلف با تألیف را مخدوش کند و خواننده را در موقعیت معرفتی نامناسبی قرار دهد. برای دستیابی به این هدف، از بحث‌های معرفت‌شناسان درباره گواهی کمک می‌گیرم. درباره اعتماد به گواهی دیگران، دست‌کم دو دیدگاه عمده وجود دارد: ۱. اینکه باید دلایل یا شواهدی ایجابی له اعتماد بیابیم؛ ۲. اینکه کافی است دلایل سلبی علیه اعتماد مطرح نباشد. خواهیم دید که فارغ از اینکه کدام دیدگاه درباره گواهی درست باشد، برای اعتماد به نقد کتاب‌ها (و نوشته‌های انتقادی از این دست) مستلزم جستجوی دلایل له و علیه اعتماد به منتقد هستیم. مادامی که ویرایش، این دلایل را حذف کند، به لحاظ معرفتی موقعیت ما را تضعیف می‌کند و نمی‌توانیم در قبال اعتماد به منتقد موضع مناسبی اتخاذ کنیم. در نهایت به یک اشکال می‌پردازم. شاید گفته شود همین نگرانی درباره هر متنی صدق می‌کند و بنابراین، ویرایش که یک تالی فاسد به نظر می‌رسد، اصولاً بد است؛ اما ما توضیح می‌دهیم که لزوماً چنین نیست و نوشته‌های انتقادی کوتاه ویژگی‌های متمایزی دارند، گرچه مسائل مربوط به گواهی می‌تواند زمینه‌ساز تأملات بیشتر درباره اصل ویرایش باشد.

\* این مقاله علمی ترویجی است.

استناد: اسلامی، سید محسن (۱۴۰۲)، نقد، ویرایش و معرفت‌شناسی گواهی، فلسفه، سال ۲۱، شماره ۲، پاییز و زمستان، پیاپی ۴۱، (۱-۱۴).

DOI:10.22059/JOP.2023.360991.1006784



ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

### ۱. مقدمه

وقتی متنی را می‌خوانیم و از آن می‌آموزیم به نحوی به آن اعتماد می‌کنیم. از جهتی، همواره با نوعی گواهی (testimony) طرف هستیم، به این معنای عام که کسی چیزی را به ما می‌گوید و ما بدین واسطه آن را درمی‌یابیم. در عین حال، از این حیث همه نوشته‌ها یکسان نیستند. برای مثال، در میان مقاله‌های پژوهشی، در مقاله فلسفی یا ریاضی استدلال‌ها همراه متن هستند و بخشی از اعتماد به همین واسطه حاصل می‌شود، یعنی شاید نقش کمتری برای گواهی باقی بماند؛ اما در بعضی مقاله‌های دیگر، مثلاً جایی که با گردآوری داده‌ها سروکار داریم، خود شواهد نزد ما حاضر نیستند و جا برای اعتماد به گواهی نویسنده بیشتر است – و اینجاست که باید دید اعتماد بجاست یا خیر. در این مورد، با توجه به رویه‌های مجلات و داوری و جز آن می‌توانیم تا حد خوبی به یافته‌های مقاله اعتماد کنیم و سپس آن را با سایر مقالات و یافته‌ها بسنجیم. گواهی در این فرایند اساسی است.

با این وصف، مهم است که تا حد امکان شرایط را برای ارزیابی گواهی و اعتماد متناسب فراهم کنیم. نبود این شرایط مشکل‌ساز است. تصور کنید: اگر مقاله‌ای به دست شما برسد که نویسنده و مجله و ناشر همه نامشخص باشد و موضوع مقاله اکتشافاتی باستان‌شناختی باشد، چقدر می‌توانید به گواهی مقاله اعتماد کنید؟ گویی اگر مستقلاً اطلاعات زیادی در این باره نداشته باشیم، معقول آن است که در این شرایط سخت‌تر به پذیرش یافته‌ها (حتی جدی‌گرفتن آن) تن بدهیم؛ اما اگر نام نویسنده ذکر شده باشد وضعیت کمی فرق می‌کند؛ و به همین ترتیب، وضعیت فرق می‌کند اگر تحصیلات او مشخص باشد، اگر بتوان صحت تحصیلات او را آزمود، اگر بتوان انتساب مقاله به او را از طریق سایت شخصی وی فهمید، اگر مجله از نشریات معتبر باستان‌شناسی باشد و اگر ناشر خوش‌نام و سرشناس باشد.

استدلال می‌کنم که ویرایش نوشته‌های انتقادی بجا نیست، یا دست‌کم از جهتی ویرایش‌نکردن نوشته‌های انتقادی بهتر است. این استدلال مبتنی بر اهمیت گواهی است و اینکه گاهی ویرایش باعث می‌شود نتوانیم گواهی را به‌خوبی ارزیابی کنیم. در اینجا نوشته‌های انتقادی و به طور خاص نقد کتاب را در نظر دارم.

### ۲. گواهی و معرفت

گواهی یکی از موضوعات آشنا در معرفت‌شناسی معاصر است. بخش قابل‌توجهی از آنچه می‌دانیم از طریق گواهی حاصل می‌شود. از دیگران آدرس می‌پرسیم، خاطرات و آموخته‌های دیگران را می‌شنویم و فراتر از آن از نوشته‌های خبری و علمی بهره می‌گیریم؛ اما چه وقت می‌توانیم به گواهی کسی اتکا کنیم؟

در اینجا دو نکتهٔ مقدماتی لازم است. اول، چنانکه گذشت، منظور از گواهی عام است، یعنی هر وقت به نحوی به دیگری اعتماد می‌کنیم تا چیزی بیاموزیم؛ بنابراین بعید است گریزی از گواهی باشد. دوم، عموماً معرفت‌شناسان در اهمیت و اعتبار گواهی توافق دارند؛ اما دربارهٔ بایسته‌ها در نحوهٔ مواجهه با گواهی یا مکانیسم‌های حاکم بر آموختن از گواهی مواضع مختلف است. اجمالاً دو دیدگاه عمده دربارهٔ گواهی در کار است. از آنجا که می‌خواهیم دربارهٔ اعتماد به گواهی منتقدان فکر کنیم، در نظر گرفتن این نزاع به کارمان مربوط است. گرچه، خواهیم دید که از جهاتی جزئیات این دو دیدگاه در اصل بحث - یعنی ارتباط ویرایش با اعتماد به منتقد - تأثیر سرنوشت‌سازی ندارد.

اما دربارهٔ گواهی و نحوهٔ اعتبار آن. ابتدا بد نیست حواسمان باشد که در بحث دقیق‌تر در این باره می‌توانیم بین موضوعات و حوزه‌های مختلف تفکیک قائل شویم. مثلاً شاید بگوییم دربارهٔ بعضی امور گواهی‌ها عموماً قابل اعتماد هستند، اما در حوزهٔ دیگری اعتماد به گواهی وجهی ندارد (← Nagel, 2014: Ch. 6). اما موضوع بحث ما مستقیماً معرفت‌شناسی گواهی نیست. پس می‌توانیم از چنین جزئیاتی بگذاریم و فقط به دو دیدگاه کلی اشاره کنیم (← Lackey, 2006: 442-438). آنچه در ادامه می‌آید گزارشی ساده‌سازانه از کلیات این نزاع است.

گروهی استدلال می‌کنند که در صورتی می‌توانیم به گواهی کسی اعتماد کنیم که اول دلیلی داشته باشیم تا به او اعتماد کنیم. مثلاً من به حرف دوستم دربارهٔ آدرس گوش می‌دهم چون دلیلی ایجابی دارم که فلانی راستگو است، مسیرها را بلد است و غیره. به هر حال طبق این دیدگاه، چنین نیست که بتوان اصل را بر اعتماد به دیگران گذاشت. ابتدا باید معلوم شود چرا اعتماد کنیم. عنوان این دیدگاه تقلیل‌گرایی است. البته شاید ملاحظاتی که مد نظر داریم اینطور مشخص و جزئی دربارهٔ این یا آن گواهی‌دهنده نباشد. بلکه شاید ملاحظاتی کلی داشته باشیم، مثل اینکه در بیشتر موارد گواهی‌های مردم مفید و قابل اعتماد است. بدین ترتیب، کسانی که از این رویکرد دفاع می‌کنند به دو گروه تقسیم می‌شوند: باید دلیلی ایجابی برای اعتماد به گواهی (به طور کلی) داشته باشیم یا باید دلیلی ایجابی برای اعتماد به گواهی‌دهندهٔ مورد نظر داشته باشیم.

این دیدگاه موافقان و مخالفانی دارد. موافقان استدلال می‌کنند که زودباوری ناپذیرفتنی است؛ نباید ساده‌لوح یا زودباور باشیم؛ بنابراین قبل از آنکه بخواهیم گواهی را بپذیریم باید دلیلی برای اعتماد داشته باشیم. مخالفان می‌گویند بعید است بتوانیم بدون توسل به خود گواهی توجیهی ایجابی برای آن بیابیم. برای مثال، من از کجا بدانم دوستم یا همکارم قابل اعتماد است؟ خودم مشاهدات مختصری داشته‌ام، اما بخشی از شناخت من از او به واسطهٔ گواهی سایر دوستان و همکاران حاصل شده است. حال اگر لازم باشد ابتدا دلیلی ایجابی برای اعتماد به آن دیگران

داشته باشیم ... ماجرای دشواری پیش رو خواهد بود. ضمن اینکه یافتن دلیل ایجابی برای ادعایی مثل اینکه «عموماً گواهی آدمیان مفید است» از جهاتی پردر دستر است.

نظر به چنین مشکلاتی، قائلان به دیدگاه بدیل می‌گویند که ما می‌توانیم به گواهی اعتماد کنیم، مگر آنکه شاهی خلاف آن داشته باشیم؛ به عبارت دیگر، نگاه می‌کنیم که آیا دلیلی سلبی داریم یا نه؛ آیا دلیلی هست که به گواهی اعتماد نکنیم؟ در نبود شواهد خلاف، می‌توانیم اعتماد کنیم. جزئیات اینکه چه چیزی دلیل مربوط است فعلاً برای ما مهم نیست. همین مقدار را در نظر بگیرید که اگر کسی در گفتگویی معمولی کلماتی انگلیسی را بد تلفظ کند یا اشتباه بفهمد و بعدتر درباره کیفیت نثر فلان شاعر انگلیسی نظر بدهد، اولاً دلیلی داریم که به گواهی او اعتماد نکنیم.

در نهایت هم باید انواع و اقسام دلایلی را که داریم کنار هم بگذاریم و ببینیم چه باید کرد. مثلاً شاید کسی کلمات انگلیسی را بد تلفظ کند، با این حال بدانیم که او خودآموز انگلیسی یاد گرفته است، ترجمه‌های خوبی از او منتشر شده است و بخشی از ماجرای تلفظ متأثر از لهجه خاص فارسی اوست. در آن صورت دلیلی سلبی‌ای که داشتیم تضعیف می‌شود یا اصلاً می‌توانیم آن را کنار بگذاریم. با این اوصاف، بیایید موضوع گواهی را در سیاق نوشته‌های انتقادی و به طور خاص نقد کتاب در نظر بگیریم.

### ۳. اعتماد به منتقد

نوشته انتقادی از جهاتی متفاوت از نوشته‌های معمول است. (بعدتر بیشتر در این باره خواهد آمد.) از جمله، در نظر بگیرید که خیلی اوقات منتقد اظهاراتی کلی درباره اثر می‌کند - «در مجموع، نثر نوشته خوب نیست»، «از منابع به خوبی استفاده نشده است»، «استنادها دقیق نیستند» و امثال آن. این موارد چیزی نیست که به سادگی بشود برای آن دلیل آورد تا ما خوانندگان با خود بگوییم «من سخنان منتقد را بررسی می‌کنم و کاری با شخص او ندارم.» چگونه؟ مگر ما کل متن را پیش رو داریم؟ مگر کل منابع را دیده‌ایم؟ مگر کل استنادات را خوانده‌ایم؟ مگر همیشه توانایی ارزیابی آن موارد را داریم؟ عموماً پاسخ منفی است. البته گاهی می‌شود چنین کنیم اگر خودمان کتاب را برگزیریم و بخوانیم و ارزیابی کنیم. در آن صورت، آن نوشته انتقادی چه کمکی به ما کرده است؟ بالاخره، شاید یکی از کارهای نقد کتاب همین است که اگر کتابی نقد مثبت داشت به خواندن آن کشیده شویم و اگر نقد منفی داشت شاید از خیر خواندن آن بگذریم.

پس به نظر می‌رسد مسئله اعتماد به منتقد مهم است. مشکلی هم نیست. بخشی از مسئله به واسطه نهادهای مربوط حل می‌شود. ما مجله‌هایی را می‌خوانیم که انگار به آنها تا حدی اعتماد داریم. می‌دانیم اگر مطلبی در مجلات چاپ شود، لاقلاً یک-دو نفر آنها را خوانده‌اند و تا حدی تأیید کرده‌اند. منتقدها گاهی تحصیل کرده هستند و می‌توانیم ببینیم کجا و در چه رشته‌ای

تحصیل کرده‌اند و با خود فکر می‌کنیم «قاعدتاً اگر کسی در این رشته این مدت تحصیل کرده، می‌شود به این ارزیابی او اعتماد کرد.» البته همه اینها با احتمال خطا همراه است؛ اما ارزیابی شخص ما هم از کتاب می‌تواند به خطا بیفتد. شاید مهم‌تر از احتمال خطا این باشد که در مجموع اعتماد در هر مورد معقول است یا نه؟ که علی‌الاصول، در وضعیت سالم، جای نگرانی نیست. حتی در اوضاع نابسامان هم تا حد زیادی چنین می‌کنیم و گریزی هم نداریم و ایرادی هم ندارد. (در اینجا با نگاه پیش می‌رویم که توجیه خطاپذیر است، یعنی می‌شود که باوری معقول و موجه باشد، گرچه کاذب است. برای مثال، قبول توصیه‌های متخصص تغذیه می‌تواند معقول و موجه باشد، حتی اگر بعدها معلوم شود توصیه او اشتباه بوده است.)

اما این همه شواهدی نیست که در اعتماد به منتقد مربوط است. بخشی از شواهد هم برآمده از خود متن است. فارغ از اینکه دقیقاً کدام یک از مواضع درباره گواهی پذیرفتنی است، در متن انتقادی می‌توانیم شواهدی بیابیم که اعتماد به منتقد (تا اساساً به او اعتماد کنیم) یا شواهد علیه اعتماد به او (تا اعتماد خود را سلب یا تضعیف کنیم). برای مثال، نثر منتقد خود می‌تواند شواهدی درباره دانش و ذوق ادبی او باشد. یا تصور کنید که منتقدی در یادداشت خود در نقد یک ترجمه چند اصطلاح عربی را نابجا یا نادرست استفاده کرده باشد، آن هم در یادداشتی که در نقد ترجمه کتابی از عربی است.

اینجاست که ممکن است ویراستار در پی نقش مثبت و مفید خود وارد عمل شود و متن را بهتر کند؛ اما ویرایش در چنین مواردی همان و حذف شواهد مربوط همان. شاید اگر ویراستار مداخله نمی‌کرد شواهد بیشتر و دقیق‌تری در متن بود و ما خوانندگان از حیث معرفتی در موضع بهتری بودیم؛ بهتر می‌توانستیم درباره میزان اعتماد به منتقد تصمیم بگیریم. در ادامه به چند مثال از این جنس اشاره می‌کنم.

#### ۴. مواردی از نقش «ویراستار»

پیشاپیش باید در نظر داشته باشیم که بخشی از بحث حاضر به دیدگاه‌ها درباره چپستی و گستره ویرایش برمی‌گردد، چه از حیث انواع ویرایش و چه از حیث گستره ویرایش. سعی من این است که در این موارد موضعی خنثی داشته باشم و دیدگاه خاصی را مفروض نگیرم. فکر می‌کنم ادعای اصلی را می‌شود متناسب با دیدگاه‌های مختلف درباره این موارد باز بیان یا بازسازی کرد. با این حال، به اختصار به هر دو نکته اشاره می‌کنم.

اول، درباره انواع ویرایش. خیلی اوقات «ویرایش»، یعنی کاری که «ویراستار» می‌کند، به نوعی اصلاح صوری و زبانی متن دلالت دارد که از جهتی نزدیک به نمونه‌خوانی است، گرچه با میزان فعالیتی بیش و متفاوت از آن. کار ویراستار در این سطح شامل اعمال رویه واحد در



رسم‌الخط، رفع خطاهای تایپی، یا حذف و اضافه فاصله و نیم‌فاصله است، هرچند محدود به این‌ها نیست.

اما تعبیر «ویراستار» (editor) در انگلیسی دامنه‌ای گسترده‌تر (اصلاً متفاوت) دارد. در میان ما نیز این معنا آشناست. مجموعه مقاله یک یا چند «ویراستار» دارد. ویراستار در این مقام مقالات را گزینش می‌کند، به نویسندگان بازخورد می‌دهد و غیره. گاه نیز ویراستار به نحوی همراه و کمک‌حال نویسنده است و در مراحل مختلف به او بازخورد، راهنمایی، یا شاید حتی دستور می‌دهد. این موضوع اختصاصی به آثار داستانی ندارد و در عرصه نادرستان هم صدق می‌کند؛ اما بسته به نوع اثر و مخاطب آن و مشی نویسنده و رویکرد ویراستار و انتظارات ناشر، ویراستار می‌تواند نقش‌های بسیار متنوع و متفاوتی ایفا کند.

با این اوصاف، شاید با کمی ساده‌سازی بتوانیم بگوییم که دو سطح یا دو نوع ویرایش داریم: صوری و محتوایی. ما درباره کدام ویراستار حرف می‌زنیم؟ وظیفه ویراستار چیست؟ چنانکه اشاره شد، در اینجا هیچ موضعی درباره معنای «ویرایش» یا وظیفه «ویراستار» اتخاذ نمی‌کنم، بلکه سعی می‌کنم با مثال‌هایی نشان دهم منظورم چه نوع ویرایشی است. این توضیح شاید از آن جهت لازم است که آنچه به طور معمول از سوی ویراستاران مجلات و انتشاراتی‌ها انجام می‌شود اگرچه بیشتر از نوع صوری است، بعضاً عناصری از سطح محتوایی را هم در خود دارد.

دوم، درباره گستره ویرایش. ادعای یادداشت مشخصاً درباره ویرایش نوشته‌های انتقادی است؛ اما شاید کسی بگوید مواردی از ویرایش که در ادامه می‌آید اصولاً در هر نوع نوشته‌ای مداخله نابخوبی است. من قصد ندارم چنین ادعایی کنم، بلکه به این ادعا بدبین هستم. پیشنهاد یادداشت این است که حتی اگر بعضی مداخله‌های ویراستار مثبت و مفید باشد، چه‌بسا در سیاق بعضی نوشته‌ها (نوشته‌های انتقادی و مشخصاً نقد کتاب) بجا نباشند. با این حال، چیزی مانع از آن نیست که ملاحظات مطرح در اینجا را درباره ویرایش هر نوع نوشته‌ای در نظر بگیریم و جوه مختلف موضوع را بکاویم. همچنین، بعدتر درباره محدودکردن بحث به نوشته‌های انتقادی نکات بیشتری آمده است. با این توضیح، می‌توانیم مثال‌هایی را مرور کنیم.

#### ۴-۱. ترجمه‌های پیشنهادی

با مثالی از نقد ترجمه شروع کنیم. در نقد ترجمه می‌توانیم به تمامیت متن و وفاداری مترجم به ساختار متن مبدأ پردازیم. همچنین می‌توانیم نظرمان را به معادل‌ها و ترجمه جمله‌ها معطوف کنیم. مثلاً متداول است که برای نقد ترجمه، یک یا چند جمله از متن اصلی را به همراه ترجمه مترجم نقل می‌کنند. سپس منتقد از ترجمه ایراد می‌گیرد و در هر مورد ترجمه‌ای بدیل پیشنهاد می‌کند.

به نظر می‌رسد ویراستار باید حتی الامکان از مداخله در این موارد بپرهیزد. نخست، این احتمال هست که ویراستار با مداخله در متن چیزی خلاف مراد و نظر منتقد را جایگزین کند. بالاخره، در این سیاق، منتقد برای معادل‌ها و ترجمه‌های پیشنهادی خود ملاحظاتی دارد. ضمن آنکه در نهایت مسئولیت متن بر عهده منتقد است. بر اینها باید افزود که منتقد در این مقام به عنوان متخصص قلم زده است؛ کار او صرفاً ترجمه نیست که نقد ترجمه است؛ بنابراین مداخله ویراستار در متن به نوعی مداخله در کار منتقد است. (لحاظ کنید که عموماً مجالات فرصت یا امکان ندارند که متن ویراسته را به نظر نویسنده برسانند و تأیید او را بگیرند.) اما این ملاحظه کلی‌تر از موضوع مد نظر ما، یعنی نگرانی مربوط به اعتبار گواهی، است و فعلاً به آن کاری نداریم.

دوم، ویراستار ممکن است بر نتیجه داد و ستد منتقد و مترجم تأثیر بگذارد. برای مثال، در نظر بگیرید که منتقد از ترجمه ایرادی گرفته و ترجمه بدیلی پیشنهاد کرده است؛ اما در واقع ترجمه مترجم درست بوده و پیشنهاد منتقد خطا. بیایید دو وضعیت را بررسی کنیم: (الف) وقتی ویراستار (دانسته یا نادانسته) از کنار اشکال می‌گذرد و (ب) وقتی که ویراستار متوجه این اشکال می‌شود و آن را - مثلاً با ترجمه پیشنهادی بهتر یا حذف آن قسمت از متن - برطرف می‌کند. در وضعیت الف، محتمل است که خوانندگان متوجه اشتباه منتقد بشوند. این اشتباه سرنخی است که به خواننده کمک می‌کند ارزیابی بهتری از کلیت آن نقد داشته باشد. برای مثال، اگر خواننده متوجه دو-سه ادعای نادرست منتقد بشود، احتمالاً نسبت به سایر مدعیات منتقد نیز حساس‌تر و بدبین‌تر خواهد شد. بدین ترتیب، متن او را با دقت بیشتری بررسی می‌کند و در مواردی که در صحت و سقم مدعیات منتقد تردید دارد، وزنه تردید را سنگین‌تر در نظر می‌گیرد؛ اما در وضعیت ب، وقتی ویراستار در متن دست می‌برد، همه این امکانات از متن حذف شود. بدین ترتیب، چیزهایی از خواننده گرفته می‌شود.

هدف ناشران نوشته‌های انتقادی آن است که متن با کیفیت و خوبی در اختیار خواننده بگذارند. ایشان خود تا حدی در گزینش موارد مورد اعتماد و با کیفیت به خواننده کمک می‌کنند و گاهی خواننده تا حدی به اعتماد به ناشر است که آثار انتقادی را می‌خواند. در عین حال، ناشران نمی‌توانند مسئولیت تمام و کمال متن را به عهده بگیرند، بلکه صریحاً می‌گویند چنین نیست و هر نوشته بازتاب نظر نویسنده است. نه ما می‌توانیم از مجلات انتظار داشته باشیم که مسئولیت اعتبار تک‌تک نوشته‌ها را بر عهده بگیرند و نه مجلات حاضر و مایل‌اند چنین کنند؛ بنابراین، چه بهتر که تا حد امکان به خواننده امکان بدهند که ارزیابی کامل‌تری از کیفیت نقد حاصل کند. این کار بخشی با ویرایش‌نکردن - مثلاً از نوعی که ذکر شد - حاصل می‌شود.

#### ۴-۲. گرایش‌های زبانی

اطلاعاتی که از متن دریافت می‌کنیم منحصر به معنای مستقیم جملات نیست. چنانکه با توجه به واژه‌گزینی نویسنده و انتخاب او از میان گزینه‌های مختلف چیزهایی درباره موضع و نگاهش به مسئله می‌فهمیم. این از جمله سرنخ‌هایی است که در مقوله نقد مهم می‌شود؛ و چه بسا که این سرنخ‌ها با ویرایش از بین بروند.

فرض کنید کتابی درباره اوضاع ایران قبل از اسلام منتشر شده است و سه منتقد درباره آن مطلبی نوشته‌اند، الف و ب و ج. خواننده‌ای از عنوان آن کتاب خوشش آمده است، اما برای مشورت سراغ این سه نقد می‌رود. ابتدا حالتی را در نظر بگیرید که ویراستار در آن سه متن مداخله چندانی نکرده است. نقد الف در ستایش کتاب و ژرفی اندیشه‌های آن است. در نثر این متن رگه‌هایی از سره‌گرایی دیده می‌شود. در مقابل، ب عربی‌مآب نوشته است و از هر فرصتی برای تضمین‌های عربی و اصطلاحات عالمانه و اصطلاحات طلبگی بهره برده است. او عمدتاً به مدعیات نویسنده کتاب می‌تازد. نثر ج، نسبت به دو منتقد دیگر، ساده‌تر و متعارف‌تر است. دیدگاه او درباره کتاب کمتر ستایش‌آمیز و کمتر عیب‌جویانه است. حال، معلوم نیست خواننده با دیدن هر سه نقد به چه جمع‌بندی و برداشتی برسد؛ اما با توجه به قرآینی که در نثر منتقدان هست، احتمالاً بر آن شود که الف و ب چندان بی‌طرف نیستند و لازم است در قضاوت آنها با احتیاط بیشتری نظر شود.

در مقابل، اگر ویراستار در متن این سه منتقد دست برده باشد و آنها را به یکدیگر شبیه کرده باشد، همه این سرنخ‌ها از بین می‌روند. در آن صورت، خواننده در نظر اول متن الف و ج را به یکسان می‌خواند. چنانکه اگر خواننده‌ای فقط نوشته الف و ج را بخواند، درباره کتاب خوشبین خواهد بود و اگر فقط نوشته ب و ج را بخواند، درباره آن بدبین خواهد شد.

با این اوصاف، حتی اگر درست آن باشد که گاهی، مثلاً در دائره‌المعارف، نوشته‌ها را یک‌دست کنیم و رد پای از سره‌گرایی یا عربی‌مآبی در متن باقی نگذاریم، درباره نوشته‌های انتقادی مثل نقد کتاب از جهتی چنین نیست. حذف این خصلت‌های متن در واقع حذف بعضی اطلاعات یا سرنخ‌هاست، چیزهایی شاید بتوانند خواننده را در جهت قضاوت بهتر راهنمایی کنند. چنانکه گذشت، در صورت حذف شواهد مربوط، نمی‌توانیم چنانکه باید اعتبار گواهی منتقد را بسنجیم و متناسب با آن با نوشته انتقادی او برخورد کنیم.

#### ۴-۳. صلاحیت منتقد

این بار موردی را در نظر بگیرید که منتقد درباره سلاست و صلابت متن (تألیف یا ترجمه) قضاوت می‌کند. به نظر می‌رسد در این موارد هم مداخله ویراستار در بعضی موارد نابخاست. برای مثال، منتقدی در نوشته خود فراوان از «یک»‌هایی استفاده می‌کند که سریع نظر ویراستار را

جلب و او را وادار به مداخله می‌کنند، مثل این نمونه واقعی: «یک مشکل کتاب نثر آن است. این یک مشکلی است که در یک کتاب با چنین اهمیتی نباید دیده شود.» ویراستار می‌تواند به سادگی، با حذف و اضافه‌های جزئی، چنین جملاتی را بهتر کند؛ اما شاید این کار بجا نباشد. چرا؟ در نظر بگیریید که وقتی خواننده با چنین ادعایی درباره نثر کتاب مواجه می‌شود، شواهد چندان برای پذیرش یا رد آن در دست ندارد؛ بالاخره، متن کتاب مورد بحث پیش روی خواننده نقد نیست. حتی اگر منتقد چند نمونه از نثر کتاب را ذکر کرده باشد و آن نمونه‌ها واقعاً نشان از نثر بد داشته باشند، معلوم نیست کلیت نثر کتاب مشکلی داشته باشد. کمی ایراد و اشکال در متن عجیب نیست؛ بنابراین، بخشی از آنچه به خواننده برای رد و قبول این قبیل ادعاها کمک می‌کند شواهدی است که در خود نوشته انتقادی یافت می‌شود، مثل اینکه منتقد چه کسی است. طبیعی و درست است که خواننده در نظر بگیرد که منتقد چه تحصیلاتی دارد، کجا شاغل است و چه سابقه کاری و قلمی دارد. یا اینکه ایرادهای منتقد در مواردی که خواننده با بحث آشنا تر است چقدر بجاست. همه این‌ها در زمره شواهدی هستند که در دسترس خواننده است. بدین ترتیب، قضاوت خواننده درباره مدعیات منتقد بسته به شواهد متعدد و متنوعی است که از جای‌جای متن برداشت می‌کند.

بعضی از شواهد هم از نثر منتقد به دست می‌آید. بالاخره، وقتی موضوع صحبت کیفیت نثر کتابی مورد نقد باشد، حرف منتقدی خریدار دارد که برای مثال، خودش خوب می‌نویسد. بدین ترتیب، ویراستار با مداخله در متن مانع از آن می‌شود که خواننده برداشت درستی از نقد داشته باشد و در برآورد کتاب مورد نقد به اشتباه بیفتد - به منتقدی که درباره نثر کتاب بد گفته است اعتماد کند، چون نثر منتقد، به لطف ویرایش، خوب (شده) است؛ اما اگر مداخله ویراستار نبود و خواننده مستقیماً نثر منتقد را می‌دید و با ذوق و سلیقه او آشنا می‌شد، شاید ادعای او (لااقل درباره کیفیت نثر کتاب) را جدی نمی‌گرفت.

از این نمونه‌ها چنین برمی‌آید که گاهی ویرایش در نوشته‌های انتقادی از حیث معرفتی به ضرر خواننده تمام می‌شود.

##### ۵. ویرایش سایر نوشته‌ها

شاید یکی از ایرادها به ادعای فوق ناظر به محدودیت آن باشد: چرا این مطلب فقط درباره نوشته‌های انتقادی باشد؟ اگر چنین ادعایی درست باشد، اساساً نباید ویرایش کنیم، فارغ از اینکه نوشته انتقادی است یا جز آن. ولی معلوم است که ویرایش فعالیت مفیدی است و در همه دنیا پذیرفته شده است. پس اساساً ادعای فوق ناپذیرفتنی است.

تا حدی با این مطلب موافقم که اگر لازمه ادعای اصلی این باشد که به‌طور کلی ویرایش بی‌فایده است، آن وقت ادعا مشکوک به نظر خواهد رسید. ولی هدف این نوشته تردید در اهمیت

و فایده ویرایش نیست. بلکه مشکل آنجاست که وجود مکتوب افراد را به واسطه ویرایش دگرگون کنیم. چنانکه گاه ویرایش در معنای «موسع» تفسیر شده، شامل «بازنویسی» و حتی «نوشتن» بر اساس یادداشت‌های پراکنده هم می‌شود. آن وقت است که افرادی صاحب کتاب و مقاله می‌شوند، بی‌که خود توانایی یا علاقه به نوشتن داشته باشند. چنانکه معلوم است، نگرانی حاضر مشابه نگرانی اولیه راجع به نسبت مؤلف و تألیف است، چیزی است که در اخلاق پژوهش و نگارش اهمیت آن پذیرفته شده است و به واسطه امکانات فناورانه در سال‌های اخیر ابعادی تازه یافته است.

از اینها گذشته، نکته اصلی مد نظر ویرایش در نوشته‌های انتقادی است و می‌توان تا حدی از این مطلب دفاع کرد. در سایر نوشته‌ها نگرانی‌های بالا در کار نیستند یا ضعیف‌ترند. برای نمونه، در خیلی از عرصه‌ها می‌دانیم که کتاب حاصل تلاش جمعی است، نه فقط نویسنده. اگر کتابی داستانی یا غیرداستانی خوش‌خوان باشد، خوش‌خوان است و مطبوع خواننده. در اینجا مستقیماً با مسئله گواهی مواجه نیستیم. شاید گفته شود «در مطالب انتقادی هم همین است!» چنین باشد یا نه تفاوت مهم دیگری هم هست، مربوط به حجم نوشته.

افزون بر آنکه کتاب و مقاله علی‌الاصول از فرایند داوری خاصی عبور می‌کنند، این نوع نوشته به قدر کافی مستقل و طولانی هست که در خود آن شواهدی پیدا شود تا به خواننده در پیدا کردن راه خود کمک کند. برای مثال، کتاب بسیار طولانی‌تر از یک نوشته انتقادی چندصفحه‌ای است. در کتاب نویسنده فرصت بیشتری دارد تا نکات مد نظرش را توضیح بدهد، ارجاع بدهد و غیره. به علاوه، کتاب مستقل است – خیلی اوقات «درباره» یک متن دیگری نیست، یا بنا نیست به اختصار درباره متن دیگری باشد.

در مقابل، نوشته‌های انتقادی هم کوتاه‌اند، هم غیرمستقل. این نوشته‌ها عموماً حجم محدودی دارند و لاجرم فقط تا حدی شواهد مدنظرشان را ارائه می‌کنند. دیگر اینکه این نوشته‌ها مستقل نیستند، بلکه ناظر به متنی دیگرند و بخشی از شواهد ما در آن متن دیگر است. حال که ما با این نوشته انتقادی طرف هستیم و به هر دلیل متن دیگر را که موضوع بحث است پیش چشم نداریم، امیدمان به شواهدی است که در خود یادداشت انتقادی است. اگر همین چند صفحه هم به نحوی ویرایش شوند که کیفیات مهمی از متن از دست بروند آن وقت همین مختصر سرخ‌های معرفتی را هم از دست می‌دهیم و بعید نیست در ارزیابی خود به اشتباه بیفتیم.

همین اشکال ممکن است به شکل معکوس طرح شود: بالاتر گفته شد در بعضی موارد، مثل کتاب داستانی، برای ما قابل انتظار است که کسانی غیر از شخص نویسنده در اثر نقش داشته‌اند. از قضا، ناشر (شامل «ویراستار») در تصمیم ما برای اعتماد و انتخاب آن نوع آثار دخیل است. چرا، به همین ترتیب، انتظار نداشته باشیم که نوشته‌های انتقادی هم «ویرایش‌شده» هستند و

وجه اعتماد ما به آن‌ها از جمله به خاطر ناشر (شامل «ویراستار») است؟ فکر می‌کنم نکاتی که تا اینجا ذکر شد، مثل مشخصه‌های نوشته‌های کوتاه انتقادی و دلایل پرهیز از بعضی مداخلات ویراستارانه، به این اشکال پاسخ می‌دهد. با این حال، بد نیست بر یک نکته دیگر هم تأکید شود. نوشته‌های انتقادی (شامل نقد یا پاسخ به نقد) محل نزاع هستند، چه بسا نزاعی تخصصی با طرفینی متخصص. بعید است که ناشر (شامل «ویراستار») بخواهد یا اصلاً بتواند در این مداخله وارد شود و با مداخلات ویرایشی به یکی از طرفین یا هر دو کمک کند. بعید نیست که در سیاق مثال‌های قبلی مداخلات ویرایشی نه تنها فضا را برای خواننده تاریک کنند، بر کیفیت ارتباط بین طرفین نزاع هم تأثیر منفی بگذارند. البته همین که نقدی از طرف ناشری منتشر می‌شود، گویی ناشر آن تا حدی مسئولیت کیفیت نسبی نقد را پذیرفته است. خواننده به هر نقدی توجه نمی‌کند؛ اما احتمالاً رویه مناسب‌تر هم برای خواننده و هم ناشر این است که حدود مسئولیت و مداخله ناشر (شامل «ویراستار») در نوشته‌های انتقادی مشخص و محدود باشد.

### ۶. نتیجه

یادگیری ما از نوشته‌ها تا حدی وابسته به اعتماد به گواهی است. این امر در نوشته‌های انتقادی شاید بیشتر هم باشد. در عین حال، ویرایش ممکن است بخشی از مهم‌ترین سرخ‌های معرفتی را از بین ببرد. در آن صورت، ما به عنوان خواننده در موقعیت مناسبی نیستیم تا ببینیم تا چه حد می‌توانیم به گواهی منتقد اعتماد کنیم. این می‌تواند استدلالی باشد علیه ویرایش نوشته‌های انتقادی.

البته تعیین حدود این موضوع ساده نیست. شاید این ادعا فقط درباره نوشته‌های انتقادی نباشد و انواع دیگری از نوشته را هم در بر بگیرد. با این حال، به نظر می‌رسد وضع انواع نوشته از جهت نقش ویرایش یکسان نیست و در این میان نوشته‌های انتقادی جایگاه خاصی دارند. در عین حال، بی‌راه هم نیست که این نگرانی را در مقیاس بزرگ‌تر بررسی کنیم.

### منابع

Lackey, Jennifer (2006), "Knowing from Testimony", *Philosophy Compass* 1(5), 432-448.

Nagel, Jennifer (2014), *knowledge: A Very Short Introduction*, New York, Oxford University Press